

Katha Upanišad

český překlad a úvod CC-BY-SA: bh. Jan Mareš, 2014

Katha Upanišad, také zvaná Kathakopanišad, patří ke škole Taittiríja přidružené ke Krišna (černé) Jadžur Védě a zahrnuje příběh ze starobylé sanskrtské literatury – viz Rig Veda 10.135, Taittiríja Bráhmana 3.1.8, Mahábhárata Anuśasana Parva 106. Tuto Upanišad tvoří dvě kapitoly, z nichž každá má tři části (valli), a celkem 119 textů. Některé jsou totožné s Bhagavad-gítou.

Tato Upanišad odhaluje tajemství věčného osvobozeného života po smrti, jak je vysvětlil samotný vládce smrti Jamarádža bráhmanskému chlapci Náčikétovi. Pouze ten, kdo se nezajímá o hmotné věci, dokáže toto téma správně pochopit. Pochopením oddělených totožností individuální a svrchované duše (Višnu) lze dosáhnout sebeovládání, vzdát se hmotných tužeb a dosáhnout duchovní dokonalosti. Překlad následuje Madhvův komentář.

om saha nāv avatu. saha nau bhunaktu. saha vīryaṃ karavāvahai. tejasvināv
adhītam astu mā vidviṣāvahai. om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ.

(śānti mantra Krišna Jadžur Védy:) Kéž nás (On) oba ochrání (guru a žák).
Kéž se oba můžeme těšit (z plodů této Upanišad). Kéž společně dosáhneme
neochvějnosti. Ať je studium této (Upanišad) osvětlením pro nás oba. Ať
nedáme najevo opovržení jeden k druhému.

První ádhjája

První valli

1.1.1

om uśan ha vai vājaśravasaḥ sarva-vedasaṃ dadau. tasya ha naciketā nāma
putra āsa.

Vádžaśravasa s touhou (po nebeských odměnách) rozdal (během oběti) vše, co
měl bráhmaṇům. Měl syna jménem Náčikétá.

1.1.2

taṃ ha kumāraṃ santaṃ dakṣiṇāsu nīyamānāsu śraddhām āviveśa so
'manyata.

Když byly (bráhmanům) rozdávány dary, do srdce Náčikéty, který byl ještě chlapcem, vstoupila víra, a pomyslel si:

1.1.3

pītodakā jagdha-tṛṇā
dugdha-dohā nirindriyāḥ
anandā nāma te lokās
tān sa gacchati tā dadat

'Tyto krávy v minulosti pily vodu, žraly trávu, dojily mléko a jsou zesláblé věkem. Svět, do něhož osoba (můj otec po smrti) odejde kvůli tomu, že (při oběti) darovala takové krávy, bude jistě neradostný.'

1.1.4

sa hovāca pitaraṃ tāta kasmai mām dāsyasīti. dvitīyaṃ tṛtīyaṃ taṃ. hovāca mṛtyave tvā dadāmīti.

(Jelikož věděl, že se jeho otec slíbil vzdát všeho svého majetku, a proto i svého syna) řekl otci: 'Milý otče, komu mě daruješ?' Zeptal se i podruhé a potřetí, až otec (hněvivě) odpověděl: 'Dám tě (zosobněné) Smrti.'

1.1.5

bahūnām emi prathamō
bahūnām emi madhyamaḥ
kiṃ svid yamasya kartavyaṃ
yan mayādya kariṣyati

(Náčikétá:) 'Jdu jako první z mnoha (kteří zemřou); jdu uprostřed mnoha (kteří zemřeli nebo umírají nyní). K čemu však Jamovi (vládci zemřelých) budu? Co mým prostřednictvím učiní?'

1.1.6

anupaśya yathā pūrve
pratipaśya tathāpare
śaśyam iva martyaḥ pacyate
śaśyam ivājāyate punaḥ

'Pohled', co se stalo v minulosti, pohled', co se stane v budoucnosti. Tak jako obilí (uzraje, je požato,) uvařeno, (sněženo, vrátí se do země jako hnojivo, přemění se) a opět vyraší. Stejně se smrtelníci opakovaně rodí.'

1.1.7

vaiśvānaraḥ praviśaty atithir brāhmaṇo gṛhān
tasyaitāṃ śāntim kurvanti hara vaivasvatodakam

(Náčikétá vstupuje do sídla Jamy Vaivasvaty, Vivasvánova syna, ale ten není přítomen. Podle otcova pokynu měl Náčikétá odmítnout pohostinnost jeho manželky po tři dny a konkrétně zodpovědět tři Jamovy otázky. Když se po této době Jama vrátil, jeho manželka mu říká:) 'Do domovů vstupuje bráhmanský host jako oheň. Musí být uspokojen (obětinou). Přines vodu (k umytí jeho rukou a nohou a pití), ó Vaivasvato!'

1.1.8

āśā-pratīkṣe saṅgataṃ sūnṛtāṃ
ceṣṭā-pūrte putra-paśūmś ca sarvān
etat vṛṅkte puruṣasyālpamedhaso
yasyānaśnan vasati brāhmaṇo gṛhe

'Pokud pošetilec ponechává ve svém domě bráhmanu, aniž by ho nasytil, zničí všechny své naděje, očekávání, přátele, pověst, dobročinnost, syny a dobytek.'

1.1.9

tisro rātrīr yad avātsīr gṛhe me
'naśnan brahmann atithir namasyaḥ
namas te 'stu brahman svasti me 'stu
tasmāt prati trīn varān vṛṅiṣva

(Jama:) 'Ó bráhmano, jelikož jsi ty, ctihodný host, strávil v mém domě tři noci bez jídla, klaním se ti a necht' se mi daří! Vyber si za to ode mě tři požehnání.'

1.1.10

śānta-saṅkalpaḥ su-manā yathā syād
vīta-manyur gautamo mābhi mṛtyo
tvat-prasṛṣṭaṃ mābhivadet pratīta
etat trayāṇāṃ prathamāṃ varaṃ vṛṇe

(Náčikétá:) 'Ó Smrti, necht' je můj otec Gautama klidný, prostý starostí a hněvu vůči mně. A necht' se ke mně zná a přivítá mě poté, co mě pošleš domů. Toto si vybírám jako první ze tří požehnání.'

1.1.11

yathā purastād bhavitā pratīta
audālakir āruṇir mat-prasṛṣṭaḥ
sukhaṁ rātrīḥ śayitā vīta-manyus
tvāṁ dadṛśivān mṛtyu-mukhāt pramuktam

(Jama:) 'Tvůj otec, Audálaki Áruni, se bude chovat jako předtím a láskyplně tě přivítá. Bude v noci klidně spát a bude prostý hněvu vůči tobě, až tě uvidí osvobozeného ze chřtánu smrti.'

1.1.12

svarge loke na bhayaṁ kiñcanāsti
na tatra tvaṁ na jarayā bibheti
ubhe tīrtvāśanāyā-pipāse
śokātigo modate svarga-loke

(Náčikétá:) 'V nebeském světě (Vaikuntě) není strach, nejsi tam ty a nikdo se tam nebojí stáří. Osoba v tomto božském sídle překonala hlad i žízeň a raduje se mimo dosah žalu.'

1.1.13

sa tvam agniṁ svargyam adhyeṣi mṛtyo
prabrūhi tvaṁ śraddadhānāya mahyam
svarga-lokā amṛtatvaṁ bhajanta
etat dvitīyena vṛṇe vareṇa

'Ty, Smrti, znáš ohňovou oběť, projev Pána Hariho, která vede do království Boha. Pověz mi o ní, neboť oplývám vírou. Ti, kdo žijí v nebeském světě (Maharloce), pomocí ní dosahují nesmrtelnosti. Toto žádám jako své druhé požehnání.'

1.1.14

pra ti bravīmi tad u me nibodha
svargyam agniṁ naciketaḥ prajānan
ananta-lokāptim atho pratiṣṭhāṁ
viddhi tvam etaṁ nihitaṁ guhāyām

(Jama:) 'Povím ti o ní, slyš o ní ode mě. Poznáš tuto ohňovou oběť, ó Náčikéto. Věz, že je prostředkem k dosažení nekonečného sídla Višnu, opory vesmíru a sídlícího v srdcích všech živých bytostí.'

1.1.15

lokādim agniṁ tam uvāca tasmai
yā iṣṭakā yāvatīr vā yathā vā
sa cāpi tat pratyavadat yathoktam
athāsya mṛtyuḥ punar evāha tuṣṭaḥ

Jama mu pověděl o Višnuovi, prvopočátku všech světů, projeveném jako obětní oheň, jaké cihly jsou třeba pro obětiště, kolik jich má být a jak mají být rozmístěny. Náčikétá opakoval vše, co mu to bylo řečeno, Mritju s ním byl spokojen a opět promluvil:

1.1.16

tam abravīt prīyamāṇo mahātmā
varam tavehādya dadāmi bhūyaḥ
tavaiva nāmnā bhavitāyam agniḥ
sṛṅkāṁ cemām aneka-rūpām gṛhāṇa

Ta spokojená velká duše pravila: Dávám ti tvé požehnání. Tato ohňová oběť se bude jmenovat po tobě. Přijmi také tento mnohobarevný náhrdelník.'

1.1.17

tri-ṇāciketas tribhir etya sandhiṁ
tri-karma-kṛt tarati janma-mṛtyū
brahma-yajñam devam īdyaṁ viditvā
nicāyyemām śāntim atyantam eti

'Ten, kdo třikrát vykoná obřad Náčikétá, jedná ve shodě se třemi (Védami) a splnil tři povinnosti (studium s askezí, oběť a milodary), překoná zrození a smrt. Poté, co porozuměl této oběti a poznal Jeho, který je zjeven Védami a hoden uctívání, získá trvalý klid.'

1.1.18

tri-ṇāciketas trayam etad viditvā
ya evaṁ vidvāms cinute nāciketam
sa mṛtyu-pāśān purataḥ praṇodya

śokātigo modate svarga-loke

'Ten, kdo třikrát vykoná oběť Náčikétá a zná tři složky oběti (Pána Višnu, počet cihel a jejich rozmístění), se poté, co odvrhl řetězy smrtelnosti, raduje v božském sídle (Vaikuntě) mimo dosah žalu.'

1.1.19

eṣa te 'gnir naciketaḥ svargyo
yam avṛṇīthā dvitīyena vareṇa
etam agniṁ tavaiva pravakṣyanti
janās tṛtīyaṁ varam naciketo vṛṇīṣva

'Toto, ó Náčikéto, je tvůj oheň, který vede na nebesa (Vaikunthu). Ten sis vybral jako své druhé požehnání. Lidé budou o tomto ohni hovořit jako o tvém. Nyní si, ó Náčikéto, vyber třetí požehnání.'

1.1.20

yeyaṁ prete vicikitsā manuṣye
'stīty eke nāyam astīti caike
etad vidyām anuśiṣṭas tvayāham
varāṇām eṣa varas tṛtīyaḥ

(Náčikétá:) 'Mám pochybnost ohledně osvobozených džív. Někteří říkají, že existuje jedna osoba (nadřazená jim všem), a jiní, že ne. To bych se rád od tebe dozvěděl. To je třetí z požehnáních.'

1.1.21

devair atrāpi vicikitsitaṁ purā
na hi suvijñeyam aṇur eṣa dharmah
anyaṁ varam naciketo vṛṇīṣva
mā moparotsīr iti mā sṛjainam

(Jama:) 'O tomto v minulosti pochybovali i dévové. Této osobnosti jménem Dharma (Višnu) je velmi obtížné porozumět, protože je subtilní povahy. Vyber si jiné požehnání, ó Náčikéto, a nenuť mě toto požehnání splnit.'

1.1.22

devair atrāpi vicikitsitaṁ kila
tvaṁ ca mṛtyo yan na suvijñeyam āttha
vaktā cāsyā tvādṛg anyo na labhyo

nānyo varas tulya etasya kaścit

(Náčikétá:) 'I když o tom i dévové pochybovali, a ty, Smrti, jsi to prohlásil za nesnadno pochopitelné, přesto se ptám, protože nelze získat jiného (učitele) jako ty a žádné jiné požehnání se mu nevyrovná.'

1.1.23

śatāyusaḥ putra-pautrān vṛṇīṣva
bahūn paśūn hasti hiraṇyam aśvān
bhūmer mahad āyatanam vṛṇīṣva
svayam ca jīva śarado yāvad icchasi

(Jama:) 'Vyber si syny a vnuky, kteří budou žít do sta let, mnoho krav, slonů, zlata a koní. Vyber si sídlo (království) o rozloze celé Země a žij tolik podzimů, kolik si přeješ.'

1.1.24

etat-tulyam yadi manyase varam
vṛṇīṣva vittaṁ cira-jīvikām ca
mahā-bhūmau naciketas tvam edhi
kāmanām tvā kāma-bhājam karomi

'Dokážeš-li pomyslet na jakékoliv přání jemu rovné, vyber si je. Vyber si bohatství a dlouhý život. Staň se králem celé Země, Náčikéto. Činím tě poživitelem všech přání.'

1.1.25

ye ye kāmā durlabhā martya-loke
sarvān kāmāś chandataḥ prārthayasva
imā rāmāḥ sa-rathāḥ sa-tūryā
na hīdṛśā lambhanīyā manuṣyaiḥ
ābhir mat pratābhiḥ paricārayasya
naciketo maraṇam mānuprākṣiḥ

'Jakékoliv přání těžko dosažitelné ve světě smrtelníků, cokoliv si přeješ, požádej mě o to. Tyto dívky s kočáry a hudebními nástroji nejsou dostupné pro lidi. Buď jimi obsluhován, když ti je dám, Náčikéto, ale neptej se mě na osvobozené džívy.'

1.1.26

śvo-bhāvā martyasya yad antakaitat
sarvendriyāṇām jarayanti tejaḥ
api sarvaṃ jīvitam alpam eva
tavaiva vāhās tava nṛtya-gīte

(Nācīkétá:) 'Tyto věci jsou dočasné, ó Ukončovateli, a opotřebovávají sílu všech smyslů (tj. způsobují stárnutí). I celý život je krátký. Nech si své kočáry, tanec a písně.'

1.1.27

na vittena tarpaṇīyo manuṣyo
lapsyāmahe vittam adrākṣma cet tvā
jīviṣyāmo yāvad īśiṣyasi tvaṃ
varas tu me varaṇīyaḥ sa eva

'Žádného člověka neudělá bohatství šťastným. Poté, co jsme tě spatřili, získáme bohatství tak jako tak a budeme žít tak dlouho, dokud budeš vládnout. Vybírám si jen toto požehnání (které jsem si vybral).'

1.1.28

ajīryatām amṛtānām upetya
jīryan martyaḥ kvadhaḥ-sthaḥ prajānam
abhidhyāyan varṇa-rati-pramodān
ati-dīrghe jīvite ko rameta

'Který smrtelník kdy poklesl z místa prostého stáří, sídla nesmrtelných, ó moudrý? Kdo se dokáže radovat z dlouhého života poté, co zvažil povahu světské krásy, rozkoše a lásky?'

1.1.29

yasminn idaṃ vicikitsanti mṛtyo
yat sāmparāye mahati brūhi nas tat
yo 'yaṃ varo gūḍham anupraviṣṭo
nānyaṃ tasmān naciketā vṛṇīte

'Pověz nám o tom, na co se lidé ptají, ó Smrti, o velkém osvobození, Višnuovi. Protože se jedná o důvěrné téma, Nācīkétá si nevybírā žádné jiné požehnání.'

Druhá valli

1.2.1

anyac chreyo 'nyad utaiiva preyas
te ubhe nānārthe puruṣaṁ sinītaḥ
tayoh śreya ādadānasya sādhu
bhavati hīyate 'rthād ya u preyo vṛṇīte

(Jama:) 'Svrchovaně prospěšné (šréja) je jedna věc, krátkodobě příjemné (préja) jiná. Tyto dvě žijou bytost poutají k odlišným cílům. Prospěšné vede toho, kdo je přijme, k osvobození, ale ten, kdo si vybere příjemné, poklesne.'

1.2.2

śreyaś ca preyaś ca manuṣyam etas
tau samparītya vivinakti dhīraḥ
śreyo hi dhīro 'bhi preyasō vṛṇīte
preyo mando yoga-kṣemād vṛṇīte

'Svrchovaně prospěšné a krátkodobě příjemné přicházejí k člověku, ale rozvážný mezi nimi pečlivě rozlišuje. Upřednostňuje prospěšné před příjemným, ale pošetilec volí příjemné.'

1.2.3

sa tvaṁ priyān priya-rūpāṁś ca kāmān
abhidhyāyan naciketo 'tyasrākṣiḥ
naitāṁ sṛṅkām vitta-mayīm avāpto
yasyām majjanti bahavo manuṣyāḥ

'Ty, ó Náčikéto, poté, co jsi uvažoval o všech rozkoších a příjemně vypadajících věcech, jsi je všechny zavrhl. Nepřijal jsi (pomyslný) zlatý řetěz, který poutá mnoho lidí.'

1.2.4

dūram ete viparīte viṣūcī
avidyā yā ca vidyeti jñātā
vidyābhīpsinaṁ naciketasāṁ manye
na tvā kāmā bahavo lolupanta

'Moudří vědí, že poznání a nevědomost jsou od sebe vzdálené a vedou k odlišným cílům. Mám za to, ó Náčikéto, že hledáš poznání, neboť jsi netoužil ani po mnohých rozkoších.'

1.2.5

avidyāyām antare vartamānāḥ
svayaṁ dhīrāḥ paṇḍitaṁ-manyamānāḥ
dadramyamāṇāḥ pariyanti mūḍhā
andhenaiiva nīyamānā yathāndhāḥ

'Pošetilci dlí v temnotě nevědomosti, kvůli pýše se považují za moudré, jsou pyšní na marné poznání, klopýtají stále dokola jako slepci vedení slepcem.'

1.2.6

na sāmparāyaḥ pratibhāti bālaṁ
pramādyantaṁ vitta-mohena mūḍham
ayaṁ loko nāsti para iti mānī
punaḥ punar vaśam āpadyate me

'Pán, který uděluje osvobození, neosvítí dětinského pošetilce zmámeného přeludem bohatství. Ten, kdo si myslí: "Nic vyššího než tento svět není", znovu a znovu upadá pod mou pravomoc.'

1.2.7

śravaṇāyāpi bahubhir yo na labhyaḥ
śṛṅvanto 'pi bahavo yaṁ na vidyuḥ
āścaryo vaktā kuśalo 'sya labdhāś-
caryo jñātā kuśalānuśiṣṭaḥ

'O Pánu mnozí neuslyší (či nedokáží naslouchat), zatímco mnozí, i když o Něm slyší, Ho nepoznají. Úžasný je člověk, který o Něm mluví (učí) a úžasný je ten, kdo Ho opravdu zná, i když se o Něm naučil od schopného učitele.'

1.2.8

na nareṇāvareṇa prokta eṣa
sujñeyo bahudhā cintyamānaḥ
ananya-prokta gatir atra nāsty
aṇīyān hy atarkyam aṇupramāṇāt

'Když je Pán vyložen člověkem na nižší úrovni, není správně pochopitelný ani po častém promýšlení. Není-li vyložen jiným (nebo je-li vyložen advaita-vádím, který se považuje za totožného s Pánem), nelze Ho dosáhnout, neboť se vymyká logice a je menší než nepatrné individuální džívy.'

1.2.9

naiṣā tarkeṇa matir āpaneyā
proktānyenaiva sujñānāya preṣṭha
yām tvam āpaḥ satya-dhṛtir batāsi
tvādṛṇ no bhūyān naciketaḥ praṣṭā

'Toto učení není dosažitelné logickou argumentací, ale když je předneseno jinou osobou (oddaným), je snadno pochopitelné, ó drahý. Ty jsi vskutku člověk pravého odhodlání (spočívající v Absolutní Pravdě). Je málo takových jako ty, ó Náčikéto, hledači pravdy!'

1.2.10

jānāmy ahaṁ śevadhīr ity anityam
na hy adhruvaiḥ prāpyate hi dhruvam tat
tato mayā naciketaś cito 'gnir
anityair dravyaiḥ prāptavān asmi nityam

'Vím, že skutečné bohatství je věčný Pán Višnu. Není nikdy dosažitelný těmi, kterým chybí důslednost. Proto jsem ustanovil ohňovou obět', Náčikéto, a pomocí pomíjivých obětí (či smyslů) jsem obdržel věčné (Pána).'

1.2.11

kāmasyāptim jagataḥ pratiṣṭhām
krator ānantyam abhayasya pāram
stoma-mahad urugāyam pratiṣṭhām
dṛṣṭvā dhṛtyā dhīro naciketo 'tyasrākṣiḥ

'On je splněním všech tužeb, základ světa, nekonečné útočiště pro konatele obětí), (druhý) břeh, kde není strachu (Vaikuntha), védskými ódami oslavované širé sídlo, místo odpočinku. Ó moudrý Náčikéto, poznal jsi Ho a s pevným odhodláním jsi zavrhl veškeré světské rozkoše.'

1.2.12

taṁ durdarśam gūḍham anupraviṣṭam
guhāhitam gahvare-ṣṭham purāṇam
adhyātma-yogādhigamena devam
matvā dhīro harṣa-śokau jahāti

'Je obtížné Ho spatřit, je skrytý v těle a sídlí v jeskyni (srdce, zvláště osvobozených džív), je starobylý (či nejstarší) déva poznatelný nehmotnou jógou. Moudrý, který Ho pozná, překoná hmotnou radost a žal.'

1.2.13

etac chrutvā samparigṛhya martyaḥ
pravṛhya dharmyam aṇum etam āpya
sa modate modanīyaṃ hi labdhvā
vivṛtaṃ sadma naciketasam manye

'Smrtelník, který toto (učení) vyslechl, přijal a poznal odlišnost Pána a nepatrné džívy, dosáhne subtilního majitele osobních vlastností, Pána Višnu. Pak se raduje, protože obdržel Jeho, který je zdrojem blaženosti. Mám za to, že Jeho sídlo (Vaikuntha) je ti otevřené, ó Náčikéto.'

1.2.14

anyatra dharmād anyatrādharmād
anyatrāsmāt kṛtākṛtāt
anyatra bhūtāc ca bhavyāc ca
yat tat paśyasi tad vada

Liší se od osob následujících dharmu i adharmu, od tohoto světa příčiny a následku i od minulosti a budoucnosti. Jak Jej vidíš, tak o Něm mluv.'

1.2.15

sarve vedā yat padam āmananti
tapāṃsi sarvāṇi ca yad vadanti
yad icchanto brahmacaryaṃ caranti
tat te padaṃ saṅgrahaṇa bravīmy. om ity etat

'To (slovo, místo nebo podobu), o kterém hovoří všechny Vědy a všechny druhy askeze, po kterém touží brahmačáři (a proto dodržují celibát), ti stručně sdělím – je to óm.'

1.2.16

etad dhy evākṣaraṃ brahma
etad dhy evākṣaraṃ param
etad dhy evākṣaraṃ jñātvā
yo yad icchati tasya tat

'Tato nepomíjivá slabika znamená Brahman, tato nepomíjivá slabika znamená nejvyšší (Brahman, tj. Višnu). Ten, kdo zná tuto nepomíjivou slabiku, získá vše, po čem touží.'

1.2.17

etad ālambanam śreṣṭham
etad ālambanam param
etad ālambanam jñātvā
brahma-loke mahīyate

'Toto je nejlepší opora, toto je nejvyšší opora. Ten, kdo tuto oporu zná, je oslavován v duchovním světě Brahmanu.'

1.2.18

na jāyate mriyate vā vipaścīn
nāyaṃ kutaścīn na babhūva kaścit
ajo nityaḥ śāśvato 'yaṃ purāṇo
na hanyate hanyamāne śarīre

'Moudrá vtělená džíva tak jako Pán není zrozena ani neumírá, nikde a nikdy. Z ničeho nevzešla, je věčná, neumírající a starobylá. Není zabita, i když je zabito tělo.'

1.2.19

hantā cen manyate hantuṃ
hataś cen manyate hatam
ubhau tau na vijānīto
nāyaṃ hanti na hanyate

'Pokud si někdo myslí, že zabíjí, a pokud si někdo myslí, že je zabit, oba nechápou. Džíva totiž nezabíjí ani není zabita.'

1.2.20

aṇor aṇiyān mahato mahīyān
ātmāsyā jantor nihito guhāyām
tam akraatuḥ paśyati vīta-śoko
dhātuḥ prasādān mahimānam ātmanaḥ

'Menší než malý a větší než velký (Paramátmá Višnu) je skryt v srdci živé bytosti (džívy). Když Jej oddaný spatří, je zbaven tužeb a žalu a milostí Pána (Dhátr) si uvědomí Jeho svrchovanost.'

1.2.21

āsīno dūraṃ vrajati
śayāno yāti sarvataḥ
kas taṃ mahā-madaṃ devaṃ
mad anyo jñātum arhati

'I když v klidu sedí, jde daleko, i když leží, pohybuje se všude. Kdo kromě někoho podobného mě dokáže porozumět tomuto dévovi (Pánu), který udílí radost i žal?'

1.2.22

aśarīraṃ śarīreṣv
anavastheṣv avasthitam
mahāntaṃ vibhum ātmānaṃ
matvā dhīro na śocati

'Moudrý, který zná Paramátmu jako nevtělenou, ale přítomnou v tělech džív, jako neměnnou mezi proměnlivými věcmi, jako velkou a všudypřítomnou, se nermoutí (nad odchodem džívy z těla po smrti).'

1.2.23

nāyam ātmā pravacanena labhyo
na medhayā na bahunā śrutena
yam evaiṣa vṛṇute tena labhyas
tasyaiṣa ātmā vivṛṇute tanūṃ svām

'Této Paramátmy (ani individuální džívy) nelze dosáhnout nasloucháním rozhovorů (o Ní), intelektem ani studiem mnoha písem. Dosáhnout Jí může pouze ten, koho si vybere. Jemu zjeví svou osobní podobu.'

1.2.24

nāvirato duścaritān
nāśānto nāsamāhitaḥ
nāśānta-mānaso vāpi
prajñānenainam āpnuyāt

'Ten, kdo se odvrátil od páchání zla, není rozrušený, nechybí mu cílevědomost a jehož mysl není neklidná, může Paramátmy dosáhnout (transcendentním) poznáním.'

1.2.25

yasya brahma ca kṣatram ca
ubhe bhavata odanaḥ
mṛtyur yasyopasecanaṁ
ka itthā veda yatra saḥ

'Kdo tedy může vědět, kde (Paramátmá) je, když jsou pro Ni bráhmanové (či Brahmá) a kšatrijové (či Váju) pouhou vařenou rýží a samotná Smrt (či Rudra) kořením (okořeněným ghí)?'

Třetí valli

1.3.1

ṛtaṁ pibantau sukṛtasya loke
guhāṁ praviṣṭau parame parārdhe
chāyātapau brahma-vido vadanti
pañcāgnayo ye ca tri-ṇāciketāḥ

(Jama:) 'Existují dva aspekty Boha (Garbhodakašájí Višnu a Kšírodakašájí Višnu), jež pijí svou odměnu ve světě hmoty. (Druhý z nich) vstoupil do jeskyně (srdce vtělených džív), sídlí na nejvyšším vrcholu (hlavní práně v srdci). Ti, kdo znají Brahman, jej nazývají (chladivý) stín (z pohledu svatých) a (palčivé) slunce (z pohledu bezbožných), tak jako hospodáři, kteří udržují pět domácích ohňů a třikrát vykonali oběť Náčikétá.'

1.3.2

yaḥ setur ijānānām
akṣaram brahma yat param
abhayaṁ titīṣatām pāram
nāciketam śakemahi

'Znám ten nepomíjející svrchovaný Brahman, Pána Višnua, Božstvo obřadu Náčikétá, který je útočištěm (setu) pro konatele obětí, kteří chtějí přejít na druhý břeh (oceánu hmotného utrpení), kde není strachu (Vaikuntha).'

1.3.3

ātmānaṃ rathinaṃ viddhi
śarīraṃ ratham eva tu
buddhiṃ tu sārathim viddhi
manaḥ pragrahaṃ eva ca

'Věz, že džívátma je cestujícím v kočáře (těle), inteligence (buddhi) je vozataj a mysl (manas) jsou otěže.'

1.3.4

indriyāṇi hayān āhur
viṣayāṃs teṣu gocarān
ātmendriya-mano-yuktaṃ
bhoktety āhur manīṣiṇaḥ

'Moudří nazývají smysly (indrija) koňmi, předměty smyslů jsou cesty. Když je džívátma spojena se smysly prostřednictvím mysli, nazývají ji poživitelem požitku a utrpení (bhoktá).'

1.3.5

yaś tv avijñāna-vān bhavaty
ayuktena manasā sadā
tasyendriyāṇy avaśyāni
duṣṭāśvā iva sārathēḥ

'Nevědomý, jehož mysl (otěže) není nikdy pevně pod kontrolou, má smysly neovladatelné jako vozatajovi neposlušní koně.'

1.3.6

yaś tu vijñāna-vān bhavati
yuktena manasā sadā
tasyendriyāṇi vaśyāni
sad-aśvā iva sārathēḥ

'Ten, kdo však oplývá poznáním zrozeným ze zkušenosti a jehož mysl je vždy pevně pod kontrolou, má smysly ovládnuté jako vozatajovi poslušní koně.'

1.3.7

taś tv avijñāna-vān bhavaty
amanaskaḥ sadāśuciḥ
na sa tat padam āpnoti

samsāram cādhigacchati

'Ten, kdo nemá poznání, neovládá svou mysl (či se nezajímá o duchovní témata) a je vždy nečistý, nedosáhne toho sídla (Vaikunthy), ale vstupuje do samsáry.'

1.3.8

yas tu vijñāna-vān bhavati
samanaskaḥ sadā śuciḥ
sa tu tat padam āpnoti
yasmād bhūyo na jāyate

'Ten, kdo však má poznání, ovládá svou mysl a je vždy čistý, dosáhne toho sídla (Vaikunthy), odkud se již znovu nezrodí (v samsáře).'

1.3.9

vijñāna-sārathis yas tu
manaḥ pragrahavān naraḥ
so 'dhvanaḥ pāram āpnoti
tad viṣṇoḥ paramam padam

'Ten, kdo však má poznání (Absolutního) jako jeho vozataj a drží opratě mysli, dosáhne konečného cíle cesty, svrchovaného sídla Višnu (pozn.: podle Madhvy se jedná o Vāmanadéva).'

1.3.10

indriyebhyaḥ parā hy arthā
arthebhyaś ca param manaḥ
manasas tu parā buddhir
buddher ātmā mahān paraḥ

'Nad smysly jsou (jejich) předměty, nad předměty smyslů je mysl, nad myslí je intelligence, daleko nad inteligencí je átmá.' (Madhvův komentář - viz 1.3.13)

1.3.11

mahataḥ param avyaktam
avyaktāt puruṣaḥ paraḥ
puruṣān na param kiñcit
sā kāṣṭhā sā parā gatiḥ

'Nad mahat-tattvou (fyzickou hmotou) je neprojevené (subtilní tělo, Vedánta sůtra 1.4.1-2/-7), nad neprojeveným je osoba, Puruša (Paramátmá). Nad Purušou není nic, ten je hranicí, nejvyšším cílem.'

1.3.12

eṣa sarveṣu bhūteṣu
gūḍhātmā na prakāśate
dṛśyate tv agryayā buddhyā
sūkṣmayā sūkṣma-darśibhiḥ

'Tato Paramátmá je skrytá ve všech bytostech a neprojevuje se (komukoliv). Vidí Ji však pozorovatelé se subtilním pohledem nabytým svrchovaně bystrou a subtilní inteligencí.'

1.3.13

yacched vāṅ manasī prājñas
tad yacchej jñāna ātmani
jñānam ātmani mahati niyacchet
tad yachec chānta ātmani

'Moudrý člověk by měl meditovat o řeči jako podřízené mysli (Madhva: o dévech vládnoucích řeči jako podřízených dévům vládnoucím mysli); o (dévech vládnoucích) mysli jako podřízené poznání (Sarasvatí déví); o poznání jako podřízeném mahat-tattvě (Brahmovi); o nich (dévech hmotných projevů) jako podřízených Ramá déví (Lakšmí) a té jako podřízené Paramátmě (Višnuovi).'

1.3.14

uttiṣṭhata jāgrata prāpya varān nibodhata
kṣurasya dhārā niśitā duratyayā
durgam pathas tat kavayo vadanti

'Vstaň, probud' se! Získal jsi vznešenou bytost (jako gurua), tak se od něho uč! Moudří praví, že (duchovní) cesta je obtížná, neboť připomíná ostrou čepel břitvy.'

1.3.15

aśabdam asparśam arūpam avyayaṁ
tathārasaṁ nityam agandha-vac ca yat
anādy anantaṁ mahataḥ paraṁ dhruvaṁ
nicāyya tan mṛtyu-mukhāt pramucyate

'Ten, kdo poznal Jeho (Purušu, Vedánta sútra 1.4.5), který není (hmotný) zvuk ani dotek, nemá (hmotnou) podobu a je (proto) prostý úpadku, který není chuť ani vůně, bez počátku i konce, velký a bezpochyby nadřazený hmotným energiím, je osvobozen z čelistí Smrti.'

1.3.16

nāciketam upākhyānaṃ
mṛtyu-proktaṃ sanātanam
uktvā śrutvā ca medhāvī
brahma-loke mahīyate

'Moudrý člověk, který přednesl nebo vyslechl věčný příběh o Náčikétovi vyprávěný Smrtí (Jamou), dosáhne slávy v duchovním světě Brahmanu.'

1.3.17

ya imaṃ paraṃ guhyaṃ
śrāvayed brahma-saṃsadi
prayataḥ śrāddha-kāle vā
tad-ānantyāya kalpate.
tad-ānantyāya kalpata iti

'Ten, kdo přednáší toto největší tajemství ve shromáždění bráhmanů nebo pozorně (s oddaností Bohu) v době oběti šrāddha, získá díky tomu nekonečné odměny, vskutku díky tomu získá nekonečné odměny (tj. je hoden věčného života).'

Druhá ádhjája

Čtvrtá valli

2.1.1

parāñci khāni vyatṛṇat svayam-bhūs
tasmāt parāñ paśyati nāntar ātman
kaścīd dhīraḥ pratyag-ātmānam aikṣad
āvṛtta-cakṣur amṛtatvam icchan

(Jama:) 'Sebeprojevený (Brahmá) stvořil tělesné otvory (smysly) tak, že směřují ven: proto člověk hledí ven, ne do sebe. Zřídka nějaký mudrc, s očima zavřenýma a toužící po nesmrtelnosti, spatří Paramátmu uvnitř.'

2.1.2

parācaḥ kāmān anuyānti bālās
te mṛtyor yānti vitatasya pāśam
atha dhīrā amṛtatvaṁ viditvā
dhruvam adhruveṣv iha prārthayante

'Dětinští pošetilci usilují o vnější rozkoše a padají do pasti široce roztažených tenat smrti. Proto mudrci, kteří znají povahu nesmrtelnosti, nehledají nic stálého mezi nestálými věcmi zde.'

2.1.3

yena rūpaṁ rasaṁ gandhaṁ
śabdān sparśāṁś ca maithunān
etenaiva vijānāti kim atra pariśiṣyate.
etad vai tat

'Díky Němu vnímáme podobu, chuť, vůni, zvuk a pohlavní rozkoš. Díky Němu známe i to, co existuje mimo ně. Je tomu tak.'

2.1.4

svapāntaṁ jāgaritāntaṁ
cobhau yenānupaśyate
mahāntaṁ vibhum ātmānaṁ
matvā dhīro na śocati

'Moudrý, když pozná toho, díky kterému vnímá všechny předměty ve spánku i během bdění, velkou všudypřítomnou Paramátmu, se nermoutí.'

2.1.5

ya imaṁ madhv-adam veda
ātmānaṁ jīvam antikāt
īśānaṁ bhūta-bhavyasya
na tato vijugupsate. etad vai tat

'Ten, kdo Ho pozná, si vychutnává med, Paramátmu, která je vždy poblíž džívě (v srdci), vládce minulosti a budoucnosti, se nebojí. Je tomu tak.'

2.1.6

yaḥ pūrvaṁ tapaso 'jātam

adbhyaḥ pūrvam ajāyata
guhāṃ praviśya tiṣṭhantaṃ
yo bhūtebhir vyapaśyate. etad vai tat

'Ten (Pán), který stvořil nezrozeného (Brahmu) před vládcem askeze (Šivou) a před vodami (a ostatními živly), vstoupil do srdce (vtělených džív), sídlí v něm a vnímá (vše) spolu se živly (mahábhúta). Je tomu tak.'

2.1.7

yā prāṇena sambhavaty
aditir devatā-mayī
guhāṃ praviśya tiṣṭhantīm
yā bhūtebhir vyajāyata. etad vai tat

'Ten, který vstupuje (do srdce) s pránou (dechem), která je Aditi (pojídač neboli ničitel vesmíru), útočiště dévů, (tato Osobnost Božství) vstupuje do srdce, sídlí v něm a projevuje se skrze živly (v podobě různých avatárů). Je tomu tak.'

2.1.8

araṇyor nihito jāta-vedā
garbha iva su-bhṛto garbhiṇibhiḥ
dive diva īḍyo jāgṛvadbhir
haviṣmadbhir manuṣyebhir agnih. etad vai tat

'Vševědoucí Pán je uchováván (v tajnosti) mezi guruem a žákem (představovanými dvěma dřívky arani k zapalování obětního ohně) tak jako těhotná matka pečlivě chrání svůj plod. Den za dnem je tento posvátný oheň (oběti Náčikétá) oslavován duchovně probuzenými lidmi, kteří do něho obětují přečištěné máslo a tak dále. Je tomu tak.'

2.1.9

yataś codeti sūryo
'staṃ yatra ca gacchati
taṃ devāḥ sarve 'rpitās
tad u nātyeti kaścana. etad vai tat

'Všichni dévové spočívají v Něm, z něhož vychází slunce (v době stvoření) a do něhož zapadá (v době zničení). Věru, nikdo Ho nemůže překonat. Je tomu tak.'

2.1.10

yad eveha tad amutra
yad amutra tad anv iha
mṛtyoḥ sa mṛtyum āpnoti
ya iha nāneva paśyati

'Jakékoliv (podoby, které Pán přijímá nebo činnosti, které koná) v tomto světě jsou (totožné s Jeho podobami a činnostmi) na Vaikuntě. Podobně vše, co (koná) na Vaikuntě, koná (když se zjevuje) v tomto světě. Ten, kdo vidí (Pána na Vaikuntě) jako odlišného (od Jeho různých avatárů) v tomto světě, musí opakovaně trpět smrtelnými bolestmi.'

2.1.11

manasaivedam āptavyam
neha nānāsti kiñcana
mṛtyoḥ sa mṛtyum gacchati
ya iha nāneva paśyati

'Toto lze pochopit myslí (očistěnou jógou): není naprosto žádný rozdíl mezi Pánem, když sestupuje do tohoto světa (a Pánem v Jeho transcendentním sídle). Ten, kdo mezi nimi vidí rozdíl, spěje od jedné smrti ke druhé.'

2.1.12

aṅguṣṭha-mātraḥ puruṣo
madhya ātmani tiṣṭhati
īśāno bhūta-bhavyasya
na tato vijugupsate. etad vai tat

'Puruša velikosti palce spočívá uprostřed těla (v oblasti srdce) jako vládce minulosti a budoucnosti. (Ten, kdo Ho zrealizuje v tomto projevu,) se nikoho nebojí. Je tomu tak.'

2.1.13

aṅguṣṭha-mātraḥ puruṣo
jyotir ivādhūmakāḥ
īśāno bhūta-bhavyasya
sa evādyā sa u śvaḥ. etad vai tat

'Tento Puruša velikosti palce je jako plamen bez kouře, vládce minulosti a budoucnosti, stejný dnes i zítra. Je tomu tak.'

2.1.14

yathodakam durge vṛṣṭam
parvateṣu vidhāvati
evam dharmān pṛthak paśyaṁs
tān evānuvidhāvati

'Tak jako dešťová voda, která spadla na pohoří, teče po úbočích dolů, ten, kdo hledí na vlastnosti Pána jako na bytosti oddělené (od Jeho duchovní podstaty), klesá (do temnoty).'

2.1.15

yathodakam śuddhe śuddham
āsiktaṁ tādṛg eva bhavati
evam muner vijānata
ātmā bhavati gautama

'Tak jako čistá voda nalitá do čisté vody zůstane stejná, mudrc, který zná Paramátmu, se s Ní co do kvality ztotožní, ó Gautamo (Náčikéto).'

Pátá valli

2.2.1

puram ekādaśa-dvāram
ajasyāvakra-cetasah
anuṣṭhāya na śocati
vimuktaś ca vimucyate. etad vai tat

'Ten, kdo má pevnou víru, že nezrozený Pán s čistým srdcem je vládcem města (těla) s jedenácti branami (oči, nos, uši, ústa, genitál, konečník, pupek a lebeční otvor), se nermoutí a je osvobozen v současnosti i po smrti. Je tomu tak.'

2.2.2

ham saḥ śuci-ṣad vasur antarikṣa-sad
dhotā vedi-ṣad atithir duroṇa-sat
nṛ-ṣad vara-sad ṛta-sad vyoma-sad ab-ja;
go-jā ṛta-jā adri-jā ṛtam bṛhat

'Pán je labuť (Madhva: prostý chyb a duchovní povahy), sídlící v čistotě (suci), Vasu (vzduch), nejlepší z blažených, sídlící na obloze; obětník (oheň), vlastník

vznešených vlastností; host (Sóma) sídlící v obětní nádobě; sídlí v srdcích lidí (nr), dévatech (vara), oběti (rita), nebi; je zrozen ve vodě (jako vládce vodních tvorů), na zemi (jako vládce vegetace), v oběti (rita, jako vládce osvobozených džív), na horách (jako vládce minerálů a těch, kdo konají askezi v horách); svrchovaná Absolutní Pravda.'

2.2.3

ūrdhvaṃ prāṇam unnayaty
apānaṃ pratyag asyati
madhye vāmanam āsīnaṃ
viśve-devā upāsate

'Vede pránu vzhůru a apánu dolů. Všichni dévové uctívají trpaslíka (velikosti palce, Paramátmu) sedícího uprostřed těla.'

2.2.4

asya visraṃsamānasya
śarīra-sthasya dehinaḥ
dehād vimucyamānasya
kim atra pariśiṣyate. etad vai tat

(Náčikétá:) 'Když je vtělená džíva osvobozena z podmínění tělem, co zbývá?
(Jama:) To je (odpověď na) to.'

2.2.5

na prāṇena nāpānena
martyo jīvati kaścana
itareṇa tu jīvanti
yasminn etad upāśritau

'Žádný smrtelník (vtělená džíva) nežije díky práně a apáně, ale díky jinému (Pánu, též zvanému Prána), na němž tyto dva vzduchy závisejí.'

2.2.6

hanta ta idaṃ pravakṣyāmi
guhyaṃ brahma sanātanam
yathā ca maraṇaṃ prāpya
ātmā bhavati gautama

'Dobrá tedy, ó Gautamo, vysvětlím ti tohoto tajemného (v nitru sídlícího), věčného svrchovaného ducha (Brahman), a co se děje s vtělenou džívou, když dosáhne smrti.'

2.2.7

yonim anye prapadyante
śarīratvāya dehinaḥ
sthāṇum anye 'nusaṁyanti
yathā-karma yathā-śrutam

'(Po smrti většina dživ) vstupuje do jiných lůn, aby získaly hmotná těla, ostatní vstupují do neorganické hmoty. (Získávají těla) podle svých činů (karmy) a nabytého poznání.'

2.2.8

ya eṣa supteṣu jāgarti
kāmaṁ kāmaṁ puruṣo nirmimāṇaḥ
tad eva śukraṁ tad brahma
tad evāmṛtam ucyate
tasmil lokaḥ śritāḥ sarve
tad nātyeti kaścana. etad vai tat

'On, svrchovaná osoba, který bdí, zatímco dživy spí (v noci a v době zkázy vesmíru), tvoří podle své touhy. On jediný je prostý žalu, ten svrchovaný duch (Brahman), On jediný se nazývá nesmrtelný (amrta). V něm spočívají všechny světy a nikdo Jej nemůže překonat. Je tomu tak.'

2.2.9

agnir yathaiko bhuvanaṁ praviṣṭo
rūpaṁ rūpaṁ prati-rūpo babhūva
ekas tathā sarva-bhūtāntar-ātmā
rūpaṁ rūpaṁ prati-rūpo bahiś ca

'Tak jako oheň, přestože jediný, vstupuje do světa a expanduje se do mnoha podob (podle toho, co spaluje), jediná Paramátmá v srdcích všech bytostí se expanduje do mnoha podob a existuje také odděleně (jako džíva).'

2.2.10

vāyur yathaiko bhuvanaṁ praviṣṭo
rūpaṁ rūpaṁ prati-rūpo babhūva

ekas tathā sarva-bhūtāntar-ātmā
rūpaṃ rūpaṃ prati-rūpo bahiś ca

'Tak jako vzduch, přestože jediný, vstupuje do světa a expanduje se do mnoha podob, jediná Paramátmá v srdcích všech bytostí se expanduje do mnoha podob a existuje také odděleně (jako džíva).'

2.2.11

sūryo yathā sarva-lokasya cakṣur
na lipyate cākṣuṣair bāhya-doṣaiḥ
ekas tathā sarva-bhūtāntar-ātmā
na lipyate loka-duḥkhena bāhyaḥ

'Tak jako slunce, oko všech podmíněných džív, není znečištěno vnějšími nečistotami (či nemocemi) zrakového orgánu, jediná Paramátmá v srdcích všech bytostí není nikdy znečištěna světským utrpením od Ní oddělených, hmotou podmíněných džív.'

2.2.12

eko vaśi sarva-bhūtāntar-ātmā
ekaṃ rūpaṃ bahudhā yaḥ karoti
tam ātma-sthaṃ ye 'nupaśyanti dhīrās
tesāṃ sukhaṃ śāśvataṃ netareṣāṃ

'Jediný vládce, Paramátmá všech bytostí, expanduje svou jedinou podobu do mnoha. Moudří, kteří Ji v těle (srdci) vidí, vlastní věčné štěstí, nikoliv ostatní.'

2.2.13

nityo nityānāṃ cetanaś cetanānāṃ
eko bahūnāṃ yo vidadhāti kāmān
tam ātma-sthaṃ ye 'nupaśyanti dhīrās
tesāṃ śāntiḥ śāśvataṃ netareṣāṃ

'Věčný a vědomý (Pán) mezi mnoha věčnými a vědomými (džívami), třebaže jediný, plní přání mnohých. Moudří, kteří Jej v těle (srdci) vidí, vlastní věčný klid, nikoliv ostatní.'

2.2.14

tad etad iti manyante
'nirdeśyaṃ paramaṃ sukham

kathaṁ nu tad vijānīyāṁ
kim u bhāti vibhāti vā

'(Moudří) vnímají toto nepopsatelné svrchované štěstí a říkají – to je ono (Višnu). Jak Mu mohu porozumět (bez Jeho milosti)? Vydává (Jeho podoba) vlastní světlo nebo je odráží? (Madhva: Může být plně poznán? Nemůže.)'

2.2.15

na tatra sūryo bhāti na candra-tāraṁ
nemā vidyuto bhānti kuto 'yam agniḥ
tam eva bhāntam anubhāti sarvaṁ
tasya bhāsā sarvaṁ idaṁ vibhāti

'Tu (Jeho podobu) neozařuje Slunce, Měsíc, hvězdy, dokonce ani blesk, o ohni nemluvě. Vše, co září, odráží Jeho záři; díky ní září všechno ostatní.'

Šestá valli

2.3.1

ūrdhva-mūlo 'vāk-śākhā
eṣo 'śvatthaḥ sanātanaḥ
tad eva śukraṁ tad brahma
tad evāmṛtam ucyate
tasmil lokāḥ śritāḥ sarve
tad nātyeti kaścana. etad vai tat

'Existuje věčný banyán (hmotný vesmír), jehož kořeny rostou vzhůru a větve dolů. (Višnu, kořen tohoto stromu) je vskutku zářivý, je Brahman, nazývá se nesmrtelný. V Něm spočívají všechny světy a nikdo Jej nepřekoná. Je tomu tak.'

2.3.2

yad idaṁ kiñca jagat sarvaṁ
prāṇa ejati niḥsṛtam
mahad bhayaṁ vajram udyataṁ
ya etad vidur amṛtās te bhavanti

'Celý svět se třese před Pránou, protože je projevem (Višnua). Ten je děsivý, jako pozdvižený hromoklín. Ti, kdo Jej znají, se stanou nesmrtelnými.'

2.3.3

bhayād asyāgnis tapati
bhayāt tapati sūryaḥ
bhayād indraś ca vāyuś ca
mṛtyur dhāvati pañcamaḥ

'Strachem (z Něho) Agni pálí, Súrja žhne, Indra (sesílá déšť), Váju (vane) a Jama, jako pátý, utíká (konat své povinnosti).'

2.3.4

iha ced aśakad boddhum
prāk śarīrasya visrasaḥ
tataḥ svargeṣu lokeṣu
śarīratvāt kalpate

'Pokud se někomu podaří Mu porozumět předtím, než se jeho tělo rozpadne, získá duchovní tělo na Vaikuntě.'

2.3.5

yathādarśe tathāmani
yathā svapne tathā pitṛ-loke
yathāpsu parīva dadṛśe tathā gandharva-loke
chāyātapayor iva brahma-loke

'Jako v zrcadle (je jasně vidět odraz), tak i v (osvobozené) dživě (se jasně odráží duch). Jako ve snu (se do jisté míry odráží realita), tak ve světě předků. Jako ve vodě (je odraz vidět jasněji), tak (je duch jasněji vidět) ve světě gandharvů. Jako ve světle a stínu (ve dne), tak (je duch jasně vidět) ve světě Brahmanu.'

2.3.6

indriyāṇām pṛthag-bhāvam
udayās tamayau ca yat
pṛthag utpadyamānānām
matvā dhīro na śocati

'Osoba s klidnou myslí, která poznala individuální povahu smyslů, vznik a zničení (hmotného vesmíru) a různé způsoby vznikání, se nermoutí.'

2.3.7

indriyebhyaḥ param mano

manasaḥ sattvam uttamam
sattvād adhi mahān ātmā
mahato 'vyaktam uttamam

'Smyslům je nadřazena mysl, myslí kvalita dobra (sattva), hmotný souhrn (mahat-tattva) sattvě a neprojevený Brahman mahat-tattvě.'

2.3.8

avyaktāt tu paraḥ puruṣo
vyāpako 'liṅga eva ca
yaṁ jñātvā mucyate jantur
amṛtatvaṁ ca gacchati

'Na vyšší úrovni než neprojevený Brahman je Puruša, Osobnost Božství, všudypřítomný (díky svým neomezeným duchovním expanzím) a prostý hmotných vlastností. Individuální duše, která toto zná, je osvobozená a dosáhne nesmrtelnosti.'

2.3.9

na sandṛśe tiṣṭhati rūpam asya
na cakṣusā paśyati kaścanainam
hṛdā mañiṣā manasābhikṣpto
ya etad vidur amṛtās te bhavanti

'Jeho podobu nelze spatřit (hmotnými prostředky), (fyzickým) okem. Ho nikdo neuvidí. Může Jej však poznat v myslí ten, kdo je v srdci obdařen oddaností a inteligencí. Ti, kdo toto vědí, dosáhnou nesmrtelnosti.'

2.3.10

yadā pañcāvatiṣṭhante
jñānāni manasā saha
buddhiś ca na viceṣṭati
tam āhuḥ paramāṁ gatim

'Když je pět (poznávacích smyslů) ovládáno spolu s myslí a inteligence není nadměrně činná, nazývá se to nejvyšší cíl.'

2.3.11

tām yogam iti manyante
sthiraṁ indriya-dhāraṇām

apramattas tadā bhavati
yogo hi prabhavāpyayau

'Toto pevné ovládní smyslů považují za jógu. Když (osoba praktikuje toto ovládní), zbaví se zmatenosti. Jóga je spojení s Ním, který je původem a zánikem všech věcí.'

2.3.12

naiva vācā na manasā
prāptuṁ śakyo ca cakṣuṣā
astīti bruvato 'nyatra
kathaṁ tad upalabhyate

'Nemůže být dosažen řečí, myslí ani (fyzickým) okem. Musí být získán od toho, kdo Jej nazývá Asti (Svrchovaná Bytost) a od nikoho jiného. Jak jinak může být získán?'

2.3.13

astīty evopalabdhasya
tattva-bhāvena cobhayoḥ
astīty evopalabdhasya
tattva-bhāvaḥ prasīdati

'Může být získán, když se o Něm přemýšlí jako o Svrchované Bytosti a Jeho vlastní milostí. Zvláště Ho potěší ten, kdo Jej získá přemýšlením o Něm jako o Svrchované Bytosti.'

2.3.14

yadā sarve pramucyante
kā mā ye 'sya hṛdi śritāḥ
atha martyo 'mr̥to bhavaty
atra brahma samaśnute

'Když se smrtelník zbaví všech tužeb, které sídlí v srdci, pak se stane nesmrtelným. V tomto stavu dosáhne (duchovní existence na úrovni) Brahmanu.'

2.3.15

yadā sarve prabhidyante
hṛdyasyeha granthayaḥ

atha martyo 'mrto bhavaty
etāvad dhy anuśāsanam

'Když smrtelník přesečne zde (na Zemi) všechna pouta v srdci, pak se stane nesmrtelným. Toto je učení (všech písem).'

2.3.16

śataṃ caikā ca hṛdayasya nādyas
tāsāṃ mūrdhānam abhiniḥṣṛtaikā
tayordhvam āyann amṛtatvam eti
viṣvaṇṇ anyā utkramaṇe bhavanti

'V srdci je 101 nádí (jimiž může džíva opustit tělo). Jedna z nich (šušumná) prochází vrcholem hlavy. Džíva, která se skrze ni (v době smrti) pohybuje vzhůru, dosáhne nesmrtelnosti. Ostatní nádí slouží pro odchod do jiných světů.'

2.3.17

aṅguṣṭha-mātraḥ puruṣo 'ntar-ātmā
sadā janānāṃ hṛdaye sanniviṣṭaḥ
taṃ svāc charirāt pravṛhen
muñjād iveṣikāṃ dhairyena
taṃ vidyāc chukram ṛtaṃ taṃ
taṃ vidyāc chukram amṛtam iti

'(Jama na závěr říká:) Tento Puruša velikosti palce zvaný Paramátmá vždy sídlí v srdci všech živých bytostí. (Džíva a Puruša) by měli být rozlišováni tak, jako se odděluje dužina od stvolu. Pána je třeba znát jako neposkvrněného. Je Absolutní Pravda. Pána je třeba znát jako neposkvrněného a nesmrtelného.'

2.3.18

mṛtyu-proktāṃ naciketo 'tha labdhvā
vidyāṃ etāṃ yoga-vidhiṃ ca kṛtsnam
brahma-prāpto virajo 'bhūd vimṛtyur
anyo 'py evaṃ yo vid adhyātmam eva

Když Náčikétá získal toto poznání i poznání o józe vyslovené Jamou, oprostil se od vášně a smrti a dosáhl úrovně Brahmanu. Totéž se stane každému, kdo pozná vlastní já.

om saha nāv avatu. saha nau bhunaktu. saha vīryaṃ karavāvahai. tejasvi
nāv adhītam astu mā vidviṣāvahai. om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ.

Kéž nás (On) oba ochrání (gurua i žáka). Kéž se oba můžeme těšit (z plodů této Upanišady). Kéž společně dosáhneme neochvějnosti. Ať je studium této (Upanišady) osvětlením pro nás oba. Ať nedáme najevo opovržení jeden k druhému.